

СТУПАНЪ.

ЗЕМЛЕДѢЛСКО-ЕКОНОМИЧЕСКИ ЛИСТЪ.

1 Ноември 1874.

СТУПАНЪ излиза еднѣ пътъ на мѣсеца съ една притурка. Годишна цѣна е едно бѣло мѣджидѣ.

Съдѣржаніе: Извѣстие. — Какво влиjanie иматъ горите върху ступанството и климатътъ. — За къщата. — Нѣмаме храна какво ще правимъ. — За земята (почвата) и за нейното приготвление да са обрѣботватъ на нея различни жита, сѣидби и трѣви за добитакътъ. — Разни.

Писма, дописки и спомоществованията са испращатъ до издателя Д. В. Хранова въ Видинъ.

ИЗВѢСТІЕ.

Още една книжка съ притурката и свършваме първата годишнина съ „Ступанъ“. А дали и какъ сме отговорили на предначертанната программа, ние оставаме на почитаемите си читатели да съдятъ сами за това. Сѣкиму е познато, че въ началото на сѣко ново предприятие са посрѣщатъ мъчности; но убѣдени, че съ постоянство, трудъ и търпѣние лесно са побѣждаватъ, ние, ако и да посрѣщнахме мъчности, не са отчаяхме, но продължавахме предприятията си работа, спорѣдъ както са бѣхме обѣщали.

Насърдени отъ почитаемите и добри наши приятели и отъ приятелите на народниятъ ни напредакъ, още и съ надѣжда че листътъ ни за напредъ ще намѣри по-добра поддръжка отъ нашите съотечественници, ние са рѣшихме да продължаваме и за напредъ издаванието на „Ступанъ“, като са обѣщаваме че първата ни грижа ще е да глѣдаме, щото този листъ да бѣде колкото са може съ по-добро съдържание, въобще по-полѣзенъ за народатъ ни.

Втората година *Ступанъ* ще излѣзва два пъти въ мѣсецътъ и ще са занимава съ земледѣлието, лозарството, скотовѣдството, пчеларството, копринарството, народната економия, къщовничеството и ступанската промишленостъ (индустрия). Цѣната на едно годишно течение ще бѣде 5 1/2 франга или 25 гроша турски пари. Читателите ни виждатъ, че втората годишнина на *Ступанъ* е по-евтина въ сравнение съ първата годишнина. За рѣдовното и на времешно излизаніе на *Ступанъ* за напредъ сме зели по-добри мѣрки. Настоятелите ще иматъ право да зематъ на десеттѣхъ едно. Писма, дописки и спомоществованията ще са испращатъ до издателятъ и притежателятъ Д. В. Храновъ въ Видинъ.

Умоляваме почитаемите читалищна настоятелства, до които сме пращали *Ступанъ*, аке тѣ сами не могатъ да бѣдѣтъ настоятели на листътъ ни, пека благоволятъ и отрѣдятъ за настоятели поне нѣкои частни лица. Дано не бѣде като миналата година!!!

Отправяме са най-после ежмъ сичките ваши добри съотечественници и ги молимъ да ни поддръжатъ и насърчатъ въ това трудно предприятие.

Слабиятъ ни гласъ ще ли намъри отивъ въ благородните души на нашите съотечественици, оставяме и този път на времето да покаже. Отъ наша страна ние са обѣщаваме, че ще свършемъ и втората година съ *Ступанъ*, та, дай Боже, да продължаваме и повече години това си любимо предприятие!

Издателъ и притежателъ

Д. В. Храновъ.

КАКВО ВЛИЯНИЕ ИМАТЪ ГОРИТЕ ВЪРХУ СТУПАНСТВОТО и КЛИ- МАТЪТЪ.

На кадѣто и да са обърне по насъ човѣкъ ще види, че въ сичко сме останали много назадъ, ще намъри на сѣка стѣпка хилѣди недостатѣци, не свършенство, незнание, неумѣяние и пр.; но насъ малко ни е грижа за сичко това. Ние не промисляме за подобряването си, не мислиме нито паймалко какво ни чака за напредъ и кадѣ ще ни излѣзе краятъ; знаемъ само да са оплакваме и да казваме, че нѣмало *берекетъ* и други такива. Ако я караме се тѣй, то не трѣба да са смнѣваме, че ще дочакаме и по-лоши времена. Една поговорка казва: *страданията докарватъ знанията*; но защо да чакаме ние се да страдаме, че тогава да са учиме? Не е ли по-добрѣ човѣкъ да са възползува отъ страданията на другите отъ колкото да страда самъ той? Ние чакаме да допре пожътъ до кокалтъ и тогава чакъ ни дохожда на умътъ, че трѣбало съ време да са предвари злото. Време е вече да разберемъ, че трѣба да са погрижиме за предвარიето баремъ на

онова зло, за което имаме възможность.

Измежду многото работи, за поправянieto на които трѣба съ време да са промисля,—има едно важно питанье, за което по насъ не става още нито дума, а върху което би трѣбало да са обърне сериозно внимание,—а то е за *горите*, които се повече и повече намаляватъ по насъ.

Ние виждаме, че отъ година на година сушата бива се повече и повече голѣма и че водите, изворите, значително намаляватъ и пресъхватъ по насъ; а оттова, както и сички знаемъ, много страдатъ нашите сѣдби и нашиятъ добитакъ за вода. Но ако изсѣчемъ повече гори, както сме захванали и мислимъ свършенно да ги изтребимъ, то нека бждемъ увѣрени, че ни чака още по-голѣмо зло, както отъ кѣмъ суша,—бездѣждие,—тѣй и отъ кѣмъ много други още страни. Може да ни попитатъ нѣкои: а че какъ може да не сѣчемъ горите? Нека иматъ малко търпѣние; по-долу ние ще раскажемъ по кой начинъ трѣба да са сѣкатъ, за да не са свършватъ никога.

Време е вече да разберемъ и да са увѣримъ и ние, че горите сѣ необходими за сѣко мѣсто; трѣба да познаемъ добротворното имъ влияние, което тѣ иматъ не само върху ступанството, но и върху човѣческото здравие.

Ако би могаль човѣкъ сега да види земната повърхнина на Европа таквази, каквата е била преди 200 години, или нѣкъ тогава, когато сѣ са сѣляли народите отъ едно мѣсто на друго, то би намърилъ въ нея много голѣма разлика.

Като четеме историята на образованните и просвѣщенните народи, до-

хождаме до такова увѣрние, че просвѣщенieto, промишлеността (индустрията) и търговията въ сѣки единъ народъ са започвали съ борба противъ лѣсовете (гори, кории и бранища). Тамъ дѣто сж са населявали и умножавали хората, царството на горите падало и отстъпвало мѣсто на просвѣщенieto, промишлеността, търговията и пр. Като са поупропастятъ и искорвнѣятъ нѣщо отъ неизмѣримите гори, на мѣстото имъ са посѣватъ и растатъ питомни растения като знакъ на човѣческото напредване; съ това са измѣнява не само вѣнѣкашниятъ изглѣдъ на земната повѣрхнина, но и самиятъ климатъ (хава). Нѣкогашниятъ суровъ климатъ са е преобжрналъ, съ искорвняванието на толковато неизмѣрими и гѣсти лѣсове въ хубави и плодородни полета. Ако ли са искорвни повече отъ тѣзи лѣсове, или гори и намалѣятъ значително, то са разваля равновѣсието измежду горитѣ и разработените или голи полета. Щомъ са премине тѣзи граница и продължаваме да корвнимъ горите безъ да ги надомѣстаеме отъ друга страна съ други, то климатътъ безъ друго ще са промѣни въ сжвѣсмъ противенъ отъ онзи, който по-преди е билъ. Съ други думи: въ онова време, когато горите не сж били още никакъ покжтнати, климатътъ е бивалъ винаги влаженъ, времето мжгловито и студено; а като поискорвнили нѣщо отъ тѣзи гори и ги преобжрнали на плодородни нивя, климатътъ станалъ по-добаръ тжй, щото станжло едно равновѣсие измежду горите и разработените земи. А на нѣкои мѣста като преминали границата, т. е. като изсѣвели почти сичките гори, земята останала сжвѣсмъ гола; растѣ-

ниятъ, които растѣли по нея, като биле изложени на горѣщото слжнце и лишени отъ укрѣпителната влага отъ и раскладителната сѣнка, залинѣли и изсжхнали тжй, щото тѣзи мѣста са преобжрнали на пустини -- безплодни полета.

Стара Гржция е била нѣкога много красна, накичена съ хубави гори, въ които сж са забавлявали и веселили поетите; съ голѣми лѣсове, въ които сж са вждили мечки даже и левове (аслани); съ хубави и весели ливади и пр. Тжзи страна и днесъ сжществува, но лишена отъ горите си, преобжрнала са е въ пѣсачлива пустиня: отъ слжнчовите пекове земята е станала яка като камакъ, безъ извори и рѣки, безъ трѣва и цвѣтя. Сжщото е и съ много мѣста въ Италия, Испания и пр. Като имъ упронастили горите, съ които биле обрасли, тѣ заприличали на пустини. И въ Швейцария по нѣкои мѣста са оплакватъ, че захванали да имъ пресжхватъ изворите.

До колкото ни е познато и доказано отъ науката, горите иматъ това свойство, щото денемъ да намаляватъ горѣщината, а пощемъ да правятъ въздухътъ по-топалъ; защото листето, като лошъ проводникъ на топлината, докато са стопли и нагрѣе трѣба му много топлина, а отъ вжтре на гората не-престанно са издига на горе по-студенъ въздухъ, съ който са раскладява топлиятъ на около. И тжй, като са измѣнява съ непрестанното си движение (мжрдание) студениятъ горски въздухъ съ топлиятъ вѣнѣкашенъ, става течение на студениятъ въздухъ изъ горите. За това и лѣте денемъ, когато е горѣщо (много топло), като отива човѣкъ въ нѣкоя гора, ще осѣти да иде на срѣща му една приятна хладина.

Нощемъ става съвсѣмъ противното. Стопенните отъ слънцето презъ де- нтъ земи и растения, ноще скоро из- губватъ топлината си, а листето на гората я задържава презъ цѣлата нощъ тѣй, щото на полето са осѣща сту- денъ въздухъ, а въ гората топалъ; за това и нощемъ изъ гората излиза то- палъ въздухъ, а извънъ влазя студень. Голѣмите гори съ непрестанните си испарения могатъ да са глѣдатъ като разрѣдители на голѣмите горѣщия и студове. Въ това отношение горите сж прилични на моретата, които тѣй сж- що намаляватъ горѣщията и студтъ. За това и онѣзи мѣста, които сж бли- зо до морета, могатъ да иматъ умѣ- ренъ климатъ и безъ гори; но ако нѣ- матъ пѣкъ на близо гори, то сж из- ложени на разни бури и вихрушки.

А че горите, които испусчатъ презъ листето си потрѣбниятъ за животътъ ни кислородъ, а приематъ (попиватъ) отровната за насъ, но необходима за растѣнията въгленна киселина,—пре- чистватъ въздухътъ и съ това пома- гатъ на здравие, за това има много доказателства. Горите и браницата чи- стятъ развалениятъ и заразенъ отъ ра- зни епидемически ¹⁾ болѣсти въздухъ, защото статистически е доказано, че онѣзи мѣста, които сж били раздѣлени съ гори отъ други (мѣста), дѣто е вжр- лувала холера, сж станали здрави, до- дѣто болѣстътъ на около, кадѣто е нѣ- мало гори, е вжрлувала малко или много.

(Продължава са.)

ЗА КЪЩАТА *)

(Вижъ пр. на 5 и 6 кн.)

По други страни хората правятъ въ училищата, кафенетата и гостилниците на стѣните близо при тавантъ наро- чно отвори за провѣтрание, нарѣчени *вентилации*. Тѣзи отвори са правятъ именно за това, защото, както е по- знато, топлиятъ въздухъ, който са на- мира въ стайте, като по-лекъ отъ сту- дениятъ, издига са на горе, дѣто презъ онѣзи отвори или малки прозорченца излиза на вжпъ, а на негово мѣсто презъ сжщите отвори дохожда въ ста- ите вжнкашенъ чистъ въздухъ.

Онѣзи спални стаи, които нѣматъ прозорци, или ако ги иматъ сж твѣрде малки, много сж нездрави, защото не могатъ да са провѣтрятъ.

Само по себе си са разбира, че вжн- кашниятъ въздухъ не е насѣаде ед- накавъ. Въ тѣсните улици и затворени къщи съ малки дворове, дѣто възду- хътъ не може да са промѣнява и пре- чистя, набира са тѣжакъ и нечистъ въздухъ, който е толкова повече вре- дителенъ за здравие, колкото повече приема въ себе си сѣкакви смърдливи пѣри и въздухообразни (газове), що са образуватъ отъ гниението на разни жи- вотни и растителни останки. Колкото този въздухъ е по-близо до земята, то- лкова повече има въ него такива смър- дливи пѣри и газове, а толкова е по- вече и вредителенъ и погибеленъ за онѣзи хора, на които къщите имъ сж ниски и захлюпени. Въ такива улици най-добри къщи сж онѣзи, които сж по-високи, защото въздухътъ въ гор- ните катове може по-добре да са про-

*) Продължението на членътъ за къщата ас изгубилъ въ печатницата, и по тѣзи причина закжсвѣхме съ обнародваниято му.

¹⁾ Селените въ Софийско казвали на епидемията рѣдница,

мънява и прочистя, а и сляжчовите за-
ри тамъ по добре грѣятъ, отъ колкото
въ долните катове. И тѣй, който иска
да има здрава кѣща, нека я тѣрси на
сухо и отворено мѣсто, дѣто лесно мо-
же да са провѣтря и дѣто я огрѣва
сляжцето.

Въ по-малките градове и вънъ по
селата по многото хора би могли да
иматъ съвсѣмъ здрави кѣщи, ако тѣ
сами не ги разваляха. Тѣй напр. тѣ
исхвърлятъ боклукътъ (торътъ) изъ
хлѣвовете си (ахѣри) до самата кѣща,
и то безъ никакавъ рѣдъ: незаграденъ
на около, не покрить, а оставенъ рас-
хвърленъ по дворътъ. Отъ това тѣ гу-
бятъ двойно: дѣждьтъ измива торътъ,
хранителните вещества на когото са съ-
биратъ въ локвичките отъ дѣждьтъ по
дворътъ, и когато изскъхнатъ тѣзи лок-
вички, то са изгубватъ хранителните
вещества на торътъ — то е една загуба,
— а отъ испаренията са поврежда и
разваля въздухътъ, който е вредите-
ленъ за кѣщата — друга вреда. Ако зе-
мемъ още и това въ внимание, дѣто
селените почти никога не отварятъ
прозорците на ниските си кѣщи, то
тогава не трѣба да са чудимъ защо въ
такива кѣщи често са появяватъ разни
болѣсти, като трѣска, тѣжка болѣсть
(тифусъ), холера и пр., и защо тѣзи
болѣсти изморяватъ толкова си хора.

Нѣкои хора мислятъ, че съ кадени-
ето на разни кадила може да са по-
прави и пречисти развалениятъ въз-
духъ въ стаите; но много са лѣжатъ.
Повечето стъ тѣзи кадила само засла-
дяватъ, тѣй да кажемъ, вредителните
газове, та ги неосѣщаме; но тѣ сж ви-
наги вредителни за здравето ни. Ако
са кади съ оцетъ въ стаите добръ е;
но развалениятъ въздухъ съ това пакъ

не може значително да са поправи. Съ
оцетъ са кади, ако са нагорѣщи до-
бре нѣкоя тухла или друго, та са по-
лѣе съ оцетъ.

Въздухътъ са поврежда тѣй сѣщо и
отъ злѣ урѣдените заходи и гиризи (ка-
нали); за това трѣба, особено въ по-
големите градове, да са обѣрне вни-
мание за по-доброто имъ урѣждане.

За да не излиза изъ заходите голѣ-
ма воня, която разваля въздухътъ, трѣ-
ба да са налива въ тѣхъ растопъ отъ
половина ока или по-малко *сачи-ка-
брусъ* и 3-4 оки вода. Съ това срѣд-
ство са спиратъ колко-годе испарени-
ята на вредителните газове, които са
намиратъ въ нуждниците.

НѢМАМЕ ХРАНА, КАКВО ЩЕ ПРАВИМ.

(Писмо из Маджарско до сичкитѣ български ученолюбиви ступани.)

Жалны извѣстия ми принесохъ въ послѣдне
врѣме писмата от милата ны и богата инак
татковина България. При туй нажалих са о-
ще по вече като прочетох въ „Вѣкъ“ нови-
ната от Софийско, и въ „Источно врѣме“ пѣ-
ти и тѣ бѣлѣжки из Шумнянско. Какъ ще
исхраниме добитѣка си прѣз зимата, отдѣ да
земемъ храна, какво ще правимъ: такъва гла-
сове слушаеме да доаждат до слуха ни от
различни крайща на бащината ни земя; по-
добны гласове и оплакванія са чухъж въ
станицытъ и от френската земя, отдѣто вече
са нечуят, защото е май късно. При се то-
ва азъ ще са опытам да помогна съ слаби-
тъ си знания, черпены от опытноститѣ на сла-
вны ступани, на драгытъ си еднородци; но
най-напрѣдъ съм дѣжен да кажа, че въ това
врѣме ми е невъзможно да имъ послужа съ
свѣтытъ си толкова, колкото желая. Зимата
е прѣдъ прага ни и, слѣдователно, не му е
вечекъ врѣмето да прѣпорѣчамъ на нашитѣ зе-
медѣлци да насѣятъ въ угарытъ доволно кър-
мины растения, за да могатъ да кърмятъ по
дълго врѣме своя добитѣкъ съ зелена храна и

да могат да приберат по възможности и при сушата по вече сѣно. Нѣма да увеждам тука и причинитѣ, дѣто е тая година (както и много други прѣминжлы години) у нас толкоз слаба жътвата: не щѣ да разкажемъ защо си дигнѣ дѣдо Господ—сполай му—берекета, ами ще кажа, и то на бързо, какво ма учи разума, когото ми е сѣщия дѣдо Господ вджкнѣл, да правиме, за да можеме по като хѣрата да прѣзимуваме своята жива и весма потрѣбна стока.

Прѣд сичко трѣба да си прѣсмѣтнем за колко добитчета ще стигне храната, с която тѣкмиме да прѣхраниме прѣз зимата добитѣка си. Трѣба да са оглѣднемо около себе си и да обрнем своитѣ поглѣды към сичко, което ѣде добитѣкт. Ные знаемъ мнозина ступани, които иматъ лозя, а не сбиратъ по гроздобер и листата отъ лозитѣ, за да ги дадатъ на добитѣка, та да имѣ ги промѣни на млѣко, на мѣсо, на вѣлна и прочее. При туй трѣба отврѣме да пестимъ храната си и да не я оставяме да са заносва от добитѣка, затѣквацицъ я за нищо и за никакво съскраката си. — Сѣглѣдаме ли, че не ще можемъ да исхранимъ с храната си сичкыя си добитѣк, то глѣдайте да продадемо артѣка, и то дору е врѣме. Трѣба да ви кажа, че на едно добитче, което не работи или не искава нищо, стига му на деня толкоз сѣно, колкото тегли шестдесетата частъ ($\frac{1}{60}$) на тѣлото му, когато пѣк искаме да ни принаси нѣкаква полза, на пр. да ни дава млѣко, да тегли кола и пр., трѣба да му са дава толкоз храна, колкото дохажда $\frac{1}{30}$ от неговото тѣло, но дору са намира и душата му в него. Сирѣч дору живѣе: с други думы, добитче 160 оки тѣжко трѣба да получава на деня около 2 оки сѣно, когато некаме само да не загине: ако ли пѣк щем и да ни върши работа или да печелимъ от него, то трѣба да му даваме сѣкой денъ най малко 3 оки сѣно. Но ще кажете, отдѣка да земеме толкоз сѣно? Отговарямъ, ные не сме принудени да хранимъ добитѣка си само със сѣно; това сѣкой знае, но тогази дава му са на деня по много или по малко храна, спорѣдъ това да ли е тая храна по хранителна. Сто (100) оки срѣдне сѣно даватъ на добитчето толкова храна или сила, колкото:

150	оки	слама	от	грах,	боб,	леща,	фасул	и	бурчак,
200	„	„	„	лѣтница	(ечмен,	овес	и	пр.),	
300	„	„	„	зимница	(пшеница,	рж	и	пр.);	
200	„	барабой	(картофы,	пататы,	кром-	пир),			
360	„	моркули	(Mochren),						
250	„	земни	абалки	(ер-ама,	Торпан-	bur);			
70	„	пшеничны,	или	житны	и	ечменны	трицы,		
60	„	ржжани,	или	от	ржж	трицы:			
50	„	кюспе	от	сусам,	лен,	рѣлица;			
350	„	джибры	или	прѣщина;					
40	„	грах,	леща,	боб	и	бурчак;			
54	„	ечмен,	или	ечмык	и	просо,			
58	„	овес,							
48	„	кукуруз,	или	царевица	(мамулы),				
60	„	грѣчиха	или	червенка	(Buchweizen).*)				

Тѣзи числа ни отвартъ широко поле да прѣсмѣтваме съ кое ни по вече изнася да кѣрмимъ добитѣка си. Стига само да знаемъ и цѣлата на тѣзи храны, и да умѣемъ и обичиме да смѣтаме. Трѣба да смѣтаме; друго яче са не може, защото живѣемъ в' такова едно врѣме, което само онзи печели, който смѣта и сетиѣ разсѣдително работи. Още съмъ длѣженъ да ви кажа, че трѣба да даваме на прѣживнитѣ добитчета (на говедата, овцетѣ и козытѣ) по вече такава храна, на които числото е по малко от 100; такава храна са казва волюминозна, или, по нашенскы, пѣлни корем, овѣзи пѣк храны, на които числото не е по голѣмо от 100 казва са пластическа, зърниста или силна, и то за това, че е по хранителна. Понѣ полвината от храната, която даваме на прѣживны добитѣк, трѣба да бѣде волюминозна, защото неговия желудѣк (жерка) така лесно са не напълня.

Сетиѣ трѣба да кѣрмиме добитѣка с рѣд и еднакво, не веднаж много, а че послѣ малко, не веднаж в това врѣме, а друг път' в онова. Разумнитѣ ступани кѣрмятъ добитѣка си (както и себе си) в опрѣдѣлено врѣме. Ные на пр. така кѣрмиме своитѣ кравы, ко-

*) Чехскы ѣ казватъ поганка (rohanka).

ито, защото не ни изнася да ги пущаме да пасят, държиме се в ахъра: Сутрина рано в 11 часа им даваме попарена храна и при това ги доиме; септъ им даваме сѣно или счменна слама, в 4 часа ги напояваме, в 5 часа им даваме повтором попарена храна и ги доиме още веднаж; подър това им даваме пак слама или сѣно и ги напояваме, в 12 часа им даваме по третій път попарена храна, подояваме ги и слѣд нѣколко врѣме (прѣд да лѣгнем) даваме им останалата слама, която сме им были сутринта опрѣдѣлили за прѣз цѣлыя ден'. В такава една година, каквато е лѣтошната, сѣкой грѣши, който прѣска храната напусто. В образована Европа само за оныя ступани казват, че имат ум и разуи, които си имат рѣзалкы т. е. машинкы за рѣзване храна; тука сѣкой напрѣднѣлъ ступани размѣся сламата със сѣното, нарѣзва го, а че чак тогава го дава на добытъка. Ечмыка, овеса, бурчага, кукуруза, червенката и сичкы другы зърнясты храны дават на добытъка сѣкогаш, слѣд като ги смеят на яра или булгур и попарят. Барабоя, земнытъ абтъкы, чукундуря и пр. кърмят само тогази, когато ги сварят, смачкат на гѣсто, посоят и разбъркат с много вода. То вършат особито тогази, когато готвят храна за дойныя и за младя добытък. Да даваме пѣк бурчака на добытъка прѣди да го оставим цоит да са накысне с грѣхота. Ныне не сме длѣжни да рѣжем само оная слама, която ще тѣкчим да ладем на добытъка да я изѣде, но и която ще му постелеме, защото само така по малко са заносва. Една рѣзалка не са продава по сжчно от 500 гроша, заради това лесно ни са исплаща, като си я купиме и я употрѣбываме. Прѣди да настелеме сламата под добытъка, трѣба да я даваме на овцетѣ, за да огрызат класоветѣ, т. е. горнята част на стеблото, защото тѣ сж много по хранителны от долната част на него; разбира са, който има рѣзалка не е принуден да върши туй, защото тя него лесно свършва. Освѣн лѣто сме длѣжни да постиме храната, която сме приготвили, за да прѣзимуваме своя добытък, трѣба да са погржим да можем на пролѣт', колкото е възможно по рано да закачим да кърмим добытъка с нова храна; заради това дору е още врѣме насѣиме нѣкоя нива със

ЗИМНА СМѢСКА.

Под име смѣска (Mengfutter, Futtergemenge, směska) разбираме посѣв от различни сѣмена. Смѣската е добро нѣщо поради различни причины, но тука не му емѣстото да расправяме за смѣскытъ въобще. Ще поговорим за зимната смѣска, и то само на кжсичко. Тя са сѣе най добръ (кога са сѣе зимнината); в Чехія най си хвалат онази

зимна смѣска, която са състои (с рѣж и от рѣпица (brassica, campestris, Winterraps); нея смѣска на пролѣт' най бържѣ можеме коси и кърми като бичим. Обыкновенно са земат 3 дѣла рѣж' и 1 дѣл (или и по малко) рѣпица; на 1 хектар земя в Ческо сѣят 1½ хекто-литра рѣж' и 7 или 8 литра рѣпица. Тая смѣска можеме посѣ на оная нива, която искаме да оставим на угар или тамо, дѣто сме пожъжлы лѣто ечмык или рѣж. Най напрѣд туку като дигнем снопето трѣба да заореме стърнището, ако можеме трѣба да поторимъ нивата и послѣ да я разорем още веднаж и да сѣиме.

Първей сме длѣжни да посѣем житото, послѣ трѣба да го завлачим със влачилката на длѣж и тутакси слѣд това да насѣем рѣпицата с разсѣвалка или, ако нѣмаме, с тритѣ си прѣста, и да увлачиме още веднаж нивата, но не на длѣж, ами на шир; ако ли е земята много сыпкава то трѣба и да я уваламе с един гладкъ дървен вал (дебело кросно). На врѣмени са случавя да порасте тая смѣска още на есен' толкова, щото ни са покосва да я покосиме, но ныне трѣба да я некосиме, защото тя тогаз може лесно да загыне прѣз зимата. На пролѣт' щом я видиме и се увѣриме, че е за косене, трѣба да захванем да я косим и да кърмим. От първей трѣба да я мѣсем със слама и да я нарѣзваме на рѣзалката, на тогава да я даваме на добытъка, защото инак той може да са надуе и да пукне. Ако нѣмаме рѣзалка, то длѣжни сме да даваме на добытъка сжщия ден суха храна (слама, сѣно и под.) а че чак подър туй зелена храна (смѣската). Тая смѣска е добра, защото 1) много малко обезсилва земята, 2) защото е гърдѣ добра храна за добытъка, а особенно за дойныцѣтъ, сиреч' за дойныя добытък и 3) защото може да са коси рѣди да дофтаса луцерната и дѣтелината. Вече съм на края; не мога освѣн това, което назначих, да прѣпорѣчам нищо друго на милытъ си братія ступани, но пак швѣриям весел, защото са надѣя че с това, което им казах, се малко много ги възблагодарявам. Дано са нелѣжя и дано са испълни надѣжбата ми, та да мож ма пролѣт' да са утѣшавам, че думытъ ми послужили колко-годѣ на народнитѣ наши хранители и хванали корѣни в стѣлповетѣ на благосъстоянието ни. Дай Боже!

Кр. Ив. Мирский*).

К. За да учуваме добытъка си пред мора, поучява ни един опытен Холандянин да си

*) Който пожелает да му са гетирдиса нѣкакво чуждоземско сѣме, рѣзалка или подобны земе-дѣлски потрѣбныци, може да са отнесе до г. Никола Ив. Попо в Тулча.

купим 1 литра креозом, да го размѣсем добръ с 100 литри вода, послѣ да оставим таз смѣс' нѣколко минути дору са уталожим на дъното кал, с който кал, слѣд като отлѣме водата, да натриваме главата и заднитѣ части на добитъка, и то съкой ден'. Добръ, каже, ще сториме ако ли и поприсъваме с него ахъра и ако притуряме въ водата, която даваме на добитъка, по малко нѣщо отъ него кал; на сто литри питіе 1 децилитр кал'стига.

ЗА ЗЕМЯТА (ПОЧВАТА) И ЗА НЕЙНОТО ПРИГОТОВЛЕНИЕ ДА СА ОБРАБОТВАТЪ НА НЕЯ РАЗЛИЧНИ ЖИТА, СЪИДБИ И ТРЕВИ ЗА ДОБИТАКЪТЪ.

На мнозина отъ васъ трѣба да е позната една отъ най-распространенитѣ планински или каменни породи, която са нарича гранитъ. Тоя гранитъ, подъ название дивъ камакъ или бул и жникъ, са употреблява за калдарже въ градищата и за насипъ по шоссетата. Ако разгледаме внимателно едно парче отъ тоя камакъ, то твърде лесно можемъ да заблѣжимъ, че той са не състои отъ еднородна масса; въ него ние ще да видимъ блѣзневъ или блѣдно-червенъ и полупрозраченъ минералъ, който са нарича кварцъ (кремакъ), послѣ другъ единъ червеникавъ минералъ, който са нарича полски шпатъ и, най-послѣ, една значителна частъ тѣжки, темно-цвѣтни, но лѣскави дуспи, които са наричатъ слюда или слѣда. Ето изъ тоя гранитъ и изъ други още камане са е образвала минералната частъ на почвата. А какъ са е тя образвала, то ние тугася ще да видимъ.

По-горе ние говорихме какъ може водата да разсипва каманете, но освѣнъ водата има и други причини, които сж дѣйствувале и които и сега постоянно дѣйствуватъ за разсипването на цѣли каменни планини. Една отъ тие причини е топлината и студътъ. Извѣстно е вече, че отъ топлината сѣко едно тѣло са разширява, а отъ студътъ са свива, но това разширение и тона свивание у различни тѣла бива различно: на едни студътъ и топлината дѣйствуватъ по-силно, на други по-слабо; а защото каманете, както ние вече видѣхме, са състоятъ отъ различни минерали, то при бързите преминувания отъ топло на студено и наопаки—отъ студено на топло, нѣкои отъ съставнитѣ части на каманете успѣватъ да са разширятъ или да са свиятъ повече и отъ това са обра-

зуватъ пукнатини, въ които са събира вода, замръзва тамъ и разширява ги се повече и повече. Различните минерали, отъ които сж съставени каманете, освѣнъ различните свойства да са разширяватъ и да са свиватъ отъ топлината и отъ студътъ, иматъ и различна плотность, т. е. едни биватъ набити повече, а други по-малко. Такъ, на примѣръ, кварцатъ, който са намира въ гранитътъ, е много твърдъ минералъ. Кой не знае напр. кремакътъ? Той е сжщи кварцъ, само въ отдѣлно парче. А слюдата, която са намира въ тоя сжщи гранитъ, е твърде мѣгка. И така, разбира са, че отъ тѣрканието, което става, когато водата съ течението си влѣче парчета камане, отъ паданието и отъ другите въобще разрушающи причини, по-мѣлките минерали по-скоро са отдѣлятъ отъ главното парче, а отъ това на него ставатъ дълбани, които развалятъ общата свързка на камакътъ, и камакътъ отъ време на време са разсипва. Освѣнъ това, водата,—особенно оная, която встича изъ подземните извори,—сждържа въ себѣ си разтворени различни киселоти, а тие киселини отъ своя страна растварятъ другите минерали, отъ които са състои камакътъ, така щото водата и съ тоя способъ помага за разсипването на каманете.

Ето тие сж главните причини, чрѣзъ които каманете, ако и полѣка, но разсипватъ са постоянно. (Продължава са).

РАЗНИ.

— Фабрика за вакса въ Търново. — Начуваме са, че учениятъ нашъ съотечественикъ Г-нъ Смиловъ отворилъ въ Търново фабрика за да прави вакса. Ние видѣхме тѣзи вакса и много ни са ареса; а какъ са е приела отъ нашите съотечественици, които носятъ ваксани обуца, баремъ тамъ, дѣто са е испратило отъ нея, ние не знаемъ; само ще кажемъ, че е много по-добре да купуваме отъ тѣзи вакса, която са изработва тука, отъ колкото онѣзи, които ни са донеса изъ вѣжъ. Време е вече да разберемъ, че трѣба да предпочитаме нашето си отъ чуждото.

— Какъ са познава колко влага има въ една стая. За познавание въ една стая колко влага има, съществуватъ нѣкои сжчява, които са звѣтъ влагомѣри (игромѣтри). Но най-простото, за сѣвиго достъпно, състои въ това: да земешъ малко варецъ (кирець) прахъ, и, като го гуднешъ въ една паничка, да го оставишъ въ срѣдъ стаята, въ която живѣете. Варецъ трѣба да престои тамъ 24 часа. Подиръ това време ще земешъ варецъ, ще го притеглишъ и ако видишъ, че тежината му е порасла още драмъ и полъ, то да знаешъ, че въ тѣзи стая не бива да са живѣе. — „Напрѣдъкъ.“